

Tổng hợp kết quả họp PPWG mở rộng

1. Giới thiệu

Ngày 31 tháng 8 năm 2012, báo Nhân Dân – cơ quan ngôn luận của Đảng Cộng Sản Việt Nam có đăng bài báo của tác giả Dương Văn Cừ với tựa đề “*xã hội dân sự*” – *một thủ đoạn của diễn biến hòa bình*. Bài báo đã tạo ra một làn sóng thảo luận và phản đối vì nó phủ nhận và gây nguy hại đến hình ảnh của xã hội dân sự (XHDS), các tổ chức phi chính phủ (NGO) và xã hội. Chính vì vậy, PPWG với vai trò là nhóm làm việc có nhiều thành viên quan tâm đến xã hội dân sự đã tổ chức một cuộc họp trao đổi về bài báo vào 15h00 ngày 6 tháng 9 năm 2012 tại NGORC. Mục đích cụ thể:

- chia sẻ thông tin, phân tích quan điểm, động cơ của bài báo và việc đăng bài báo trên báo Nhân Dân cũng như ảnh hưởng của nó đến hoạt động của các tổ chức xã hội dân sự
- đưa ra những gợi ý chiến lược và hành động cụ thể để Đảng, Nhà nước và xã hội hiểu về các tổ chức xã hội dân sự, vai trò và đóng góp của XHDS đến sự phát triển của đất nước

2. Thành phần tham gia

Khoảng hơn 40 đại biểu từ các tổ chức phi chính phủ Việt Nam, phi chính phủ quốc tế, đại sứ quán, các tổ chức phát triển song phương, báo chí, nhà nghiên cứu về XHDS, VUSTA và PACCOM

3. Tóm tắt nội dung chia sẻ

Một số đại biểu, đặc biệt ông Vi Khải (Nguyên Viện trưởng Viện Chủ nghĩa Xã hội Khoa học – thuộc Viện Mác – Lê nin, thành viên Ban nghiên cứu Thủ tướng đã phân tích sâu sắc và toàn diện về hạn chế của bài báo, chỉ ra những lỗ hổng và ngộ nhận về lý luận cũng như thiếu hụt về bằng chứng. Ông Vi Khải cho rằng bài báo thể hiện “sự lệch lạc về nhận thức và non kém về chính trị”, thậm chí xa rời quan điểm của Đảng. Bài báo đã làm lẫn về quan hệ giữa nhà nước và XHDS vì thực chất XHDS là dung môi cần thiết cho dân chủ, là điều kiện cho nhà nước tồn tại và phát triển. Ông Nguyễn Trung (Nguyên Trợ lý thủ tướng Võ Văn Kiệt) không đến dự họp được có nhắn gửi ý kiến “cái kiềng 3 chân của một quốc gia phải là kinh tế thị trường, nhà nước pháp quyền, xã hội dân sự. Nếu thiếu đi xã hội dân sự, thì chỉ còn là cái kiềng hai chân, mà như thế trong quốc gia ấy kinh tế thị trường trở thành kinh tế cướp bóc, nhà nước pháp quyền trở thành nhà nước độc tài toàn trị.” Hiểu nhầm của bài báo sẽ gây những hậu quả khôn lường cho sự phát triển của Việt Nam. Phân tích sâu hơn, bài báo còn đi ngược lại cam kết quốc tế và quan hệ ngoại giao của Việt Nam với các nước.

Nhiều đại biểu chia sẻ cảm xúc mạnh mẽ của mình khi đọc bài báo. Đó là **sự thất vọng và bất bình** vì công sức và tâm huyết của các CSOs bị chối bỏ; là **sự lo lắng** vì không biết bài báo là quan điểm cá nhân hay là tín hiệu “đơn đường cho chính sách mới kìm hãm XHDS”; là **sự e ngại** vì hình ảnh của các tổ chức XHDS trở thành “ngáo ộp” trong mắt

người dân và chính quyền; là sự ngạc nhiên vì cách nhìn nhận về XHDS phiến diện và kỳ thị. Cảm giác lạ lẫm khó hiểu vì sao lại cho rằng việc quay trở lại hiến pháp năm 1946 và thành lập tòa án hiến pháp cũng bị coi là phản động và diễn biến hòa bình; có đại biểu nói về nguy cơ tổn hại niềm tin vào Đảng, về đường lối của Đảng trong việc xóa đói giảm nghèo, dân chủ và bảo vệ quyền con người do quan điểm của bài báo mang lại.

Phân tích sâu hơn, nhiều tác giả cho rằng quan điểm này có thể không mới và lạ nhưng đây là lần đầu được đăng công khai trên báo Đảng. Chính vì vậy, quan điểm mà bài báo đưa ra có thể được cho là phản ánh quan điểm của Đảng và nhà nước với các tổ chức XHDS và vì vậy nó sẽ ảnh hưởng tai hại đến nhìn nhận của xã hội và chính quyền địa phương đến hoạt động của NGOs. Nhiều đại biểu lo lắng chính quyền địa phương (vì coi đây là quan điểm chính thức của Đảng và Nhà nước) sẽ e dè thậm chí là không muốn hợp tác với NGOs. Có đại biểu cho rằng, bài báo sẽ làm cho các tổ chức phi chính phủ quốc tế, các nhà tài trợ và các đại sự quán nghi ngờ Việt Nam trong cam kết hội nhập và kêu gọi viện trợ phát triển. Trong khi Ủy ban Điều phối viện trợ nhân dân (PACCOM) đang đi vận động viện trợ nước ngoài vào Việt Nam thì bài báo lại cho rằng các nhà tài trợ và INGOs cố xúi cho XHDS để “phản động và lật đổ” chế độ. Chính vì vậy cũng cần PACCOM lên tiếng vì PACCOM cũng là một cơ quan phía Đảng.

Trong thực tế, các tổ chức phi chính phủ đang làm việc hỗ trợ người dân tộc thiểu số xóa đói giảm nghèo, người khuyết tật có cơ hội tham gia vào thị trường lao động, giáo dục cho trẻ em nghèo, hỗ trợ phụ nữ tham gia làm kinh tế, xóa bỏ bất bình đẳng giới và bạo lực gia đình. Nhiều tổ chức tập trung xây dựng cơ sở hạ tầng nông thôn miền núi như nước sạch, trạm y tế, trường học, cầu cống để cải thiện cuộc sống của hàng nghìn người dân hay tham gia nghiên cứu đưa các kinh nghiệm quốc tế về xóa đói giảm nghèo bền vững, đối phó với biến đổi khí hậu vào Việt Nam. Nhiều tổ chức thúc đẩy sự tham gia của người dân trong phát triển nhằm chống tham nhũng, nâng cao tiếng nói và bảo vệ quyền của người yếu thế. Như vậy, công việc của các tổ chức là thiết thực, có ích cho người dân và xã hội, đúng chủ trương chính sách của Đảng. Vậy tại sao lại có bài báo coi XHDS như là diễn biến hòa bình, như là lật đổ gây ra sự lo sợ và hoang mang trong xã hội?

Nhìn nhận khách quan, nhiều đại biểu tập trung nhấn mạnh vào vai trò truyền thông về công việc của các tổ chức phi chính phủ còn yếu và thiếu. Nhiều tổ chức vẫn nghĩ “mình làm việc tốt đâu cần phải quảng bá khoe khoang gì” chính vì vậy mà xã hội không nhìn thấy vai trò và đóng góp của NGOs, nhà nước, cơ quan truyền thông thì e dè khi nói về đóng góp của NGOs. Thậm chí, nhiều người dân còn nhầm lẫn các dự án của các tổ chức NGOs với các chương trình hỗ trợ của chính phủ nên họ khi kết thúc dự án, họ lại nói lời “cảm ơn Đảng và Nhà nước vì sự giúp đỡ quý báu” chứ không cảm ơn NGOs. Điều này cũng là do chính các tổ chức NGOs chưa quan tâm đến việc thúc đẩy hình ảnh chung của XHDS chính vì vậy hiểu biết xã hội và người dân về XHDS chưa nhiều.

Báo chí truyền thông cũng không hiểu về XHDS, công việc của các tổ chức NGOs nên họ không viết về NGOs nhiều, nếu có viết thường là nông và không sâu sắc. Đôi khi, nhà báo muốn lấy ý kiến của NGOs về một vấn đề phát triển nhưng không biết NGOs ở đâu,

liên hệ với ai. Rõ ràng là thiếu một gạch nối giữa NGOs và báo chí dẫn đến sự thiếu hụt thông tin và kiến thức trong xã hội, trong nhà nước về XHDS và NGOs.

Bên cạnh đó, có đại biểu cho rằng tồn tại một lỗ hổng kiến thức lớn về XHDS trong mọi tầng lớp và thành phần ở Việt Nam. Hiện ở Việt Nam, thông tin và kiến thức về XHDS đặc biệt bằng tiếng Việt rất ít và hiếm, rời rạc và không có hệ thống. Nếu muốn tìm hiểu và tra cứu về XHDS cũng không dễ dàng gì. Chưa có các diễn đàn để thảo luận về chủ đề XHDS cũng như hoạt động của các tổ chức phi chính phủ nên không tạo ra kiến thức cho xã hội và kết nối mọi người quan tâm với nhau.

Một số đại biểu nhấn mạnh đến sự thiếu vắng luật về NGOs hay tính chính danh của NGOs. Mà chưa có chính danh thì khó “nói chuyện” khó bảo vệ hình ảnh và vai trò của mình. Bên cạnh đó, XHDS đang manh mún, không có đại diện hoặc mạng lưới nên dẫn đến việc khó khăn phản hồi đến tòa báo hoặc kiện tác giả hoặc tòa báo theo luật báo chí sửa đổi.

Tuy nhiên, nhiều đại biểu cho rằng bài báo đã đánh động và làm thức tỉnh các tổ chức XHDS cũng như những người quan tâm. Nó như một cú hích để các tổ chức XHDS thực sự phải suy nghĩ về “thân phận” của mình và hành động cùng nhau cải thiện hình ảnh và vai trò trong xã hội và luật pháp.

Nhiều đại biểu đưa ra những hành động cụ thể cũng như giải pháp lâu dài:

- Nhiều đại biểu cho rằng cần phải có tiếng nói chính thức và trực tiếp của XHDS phản hồi lại bài báo ở các hình thức khác nhau. Có thể là viết tâm thư gửi cho lãnh đạo Đảng và Nhà nước cũng như báo Nhân Dân hoặc có đơn phản hồi cho Tổng biên tập báo Nhân Dân;
- Cần tăng cường viết bài về xã hội dân sự, về hoạt động của các tổ chức phi chính phủ để đăng trên các báo, các kênh truyền thông bao gồm cả VTV. Đặc biệt đưa tiếng nói của người hưởng lợi đến với công chúng để minh chứng cho vai trò tích cực của NGOs trong phát triển ở Việt Nam
- Cần kết nối giữa báo chí truyền thông với các tổ chức phi chính phủ để người dân, xã hội và nhà nước hiểu về các vấn đề mà NGOs đang tham gia giải quyết, hiệu quả của công việc cũng như vai trò của XHDS;
- Tổ chức các cuộc hội thảo, chia sẻ với sự tham gia của nhiều thành phần đặc biệt là chính phủ và quốc hội bàn về XHDS và vai trò của XHDS ở Việt Nam;
- Thành lập một diễn đàn thảo luận về XHDS để mọi người chia sẻ, trao đổi và tranh luận. Đây cũng là nơi lưu trữ, cung cấp thông tin và kiến thức về XHDS, hoạt động của các tổ chức phi chính phủ cũng như phương pháp tiếp cận phát triển.
- Phổ biến hình ảnh về các tổ chức XHDS cho nhân dân và xã hội hiểu để có được sự ủng hộ của họ. Làm hiệu quả điều này, cần một chiến lược truyền thông thay đổi hình ảnh của các tổ chức XHDS ở Việt Nam
- Vận động cho luật về NGOs vì khi danh chính thì ngôn mới thuận.

- Cần xây dựng thư viện tiện ích về XHDS và hệ thống kiến thức, nghiên cứu bài bản và có hệ thống về XHDS. Có thể mở một góc thư viện về XHDS ở NGORC để mọi người đến tham khảo và nghiên cứu.

4. Bước tiếp theo

- PPWG sẽ tổng hợp kết quả thảo luận và gửi cho mọi người
- PPWG sẽ họp nhóm core để xem xét các hành động tiếp theo ngay lập tức (viết tâm thư) cũng như lâu dài và chiến lược; chia sẻ và kêu gọi sự tham gia của các tổ chức phi chính phủ và XHDS

Ban thư ký PPWG